

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/2014 vp

Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen Valtio- neuvoston demokraatiapoliittinen selonteko 2014

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Perustuslakivaliokunta on kokouksessaan 23.4.2014 päättänyt pyytää valtioneuvoston demokraatiapoliittisesta selonteosta (VNS 3/2014 vp) sivistysvaliokunnalta lausunnon selonteon demokraatiakasvatusta koskevien linjausten osalta.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- erikoissuunnittelija Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö
- opetusneuvos Monica Melén-Paaso ja opetusneuvos Heli Nederström, opetus- ja kulttuuriministeriö

- opetusneuvos Kristina Kaihari, Opetushallitus
- puheenjohtaja Nicholas Kujala, Espoon nuorisovaltuusto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta (Nuora)
- Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- Nuorisotutkimusseura ry
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
- Vapaa Sivistystyö ry (VST)
- Kansalaisareena ry

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Selonteossa käsitellään demokratian kehittämisen ydinkohtia, jotka vaativat huomiota nyt ja pitkällä aikavälillä, sekä annetaan valtioneuvoston linjaukset demokraatiapolitiikan tavoitteiksi 2010-luvulle. Selonteossa tarkastellaan sekä edustuksellisen demokratian toimivuutta että kansalaisten suoria osallistumismahdollisuuksia

vaalien välillä. Lisäksi käsitellään mm. hallinnon toimia kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten tukemiseksi sekä demokraatiakasvatusta osana koulutusjärjestelmää ja kansansivistystyötä.

Sivistysvaliokunta käsittelee tässä lausunnossa erityisesti demokraatiakasvatusta, mistä perustuslakivaliokunta on pyytänyt valiokunnan lausuntoa. Demokraatiakasvatusta käsitellään selonteon seitsemännessä luvussa. Sivistysvaliokunnan mielestä siinä käsitellään hyvin demokra-

tiakasvatuksen nykytilaa ja lähtökohtia. Valiokunta yhtyy selonteon linjaukseen 20 (Demokratiakasvatuksella nuoret osallistumaan ja vaikuttamaan).

Sivistysvaliokunta yhtyy selonteossa esitettyyn näkemykseen siitä, että demokratian vahvistamisessa demokratiakasvatus on keskeisessä asemassa yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien kannalta. Nuorisobarometrien tulosten mukaan aktiivisuuden kasautuminen ja nuoren sukupolven sisäinen eriytyminen näkyvät myös yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Sen vuoksi demokratiakasvatusta on tarkasteltava laajasti kokonaisuutena ja etenkin yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä eri sosioekonomisista ja etnisistä taustoista tulevien nuorten voimavaroihin ja mahdollisuuksiin osallistua demokraattisen yhteiskunnan kehittämiseen.

Äänioikeutettujen nuorten vähäistä äänestysintoa monien Euroopan maiden vaaleissa pidetään merkinä nuorten etäänymisestä politiikasta. Se on johtanut kasvavaan huoleen edustuksellisen demokratian tulevaisuudesta ja sellaisten keinojen etsimiseen, joilla nuorista tehdään aktiivisia ja joilla heille annetaan myönteisiä kokemuksia demokraattisesta osallistumisesta. Valiokunta painottaa, että demokratiakasvatuksen tarkoituksena on valmistaa nuoria aktiiviseen ja myönteiseen osallistumiseen yhteiskunnassa, joten sen keinoina ei tulisi välittää ainoastaan teoreettista tietoa vaan myös taitoja, käytäntöjä ja kokemuksia, joita aktiiviselta kansalaiselta edellytetään. On mahdollista, että myös uusien osallistumismuotojen käyttöön ottaminen lisää entisestään kiilua politiikkaan aktiivisesti osallistuvien ja passiivisten kansalaisten välillä. Se asettaakin demokraattiselle erityisiä haasteita. Kansalaisten poliittisen lukutaidon parantaminen ja osallistumismotivaation vahvistaminen on koko ajan tärkeämpää, kun sekä kotien että poliittisten puolueiden rooli poliittisen lukutaidon opastajana ja poliittiseen osallistumiseen sosiaalijana on aiempaa heikompi. Vaikka suomalaisten yhteiskunnalliset tiedot ovat kansainvälisessä vertailussa hyvät, monet kansalai-

set eivät koe ymmärtävänsä politiikkaa riittävän hyvin voidakseen vaikuttaa siihen.

Nuorisotutkimusten havaintojen mukaan koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuureissa on isoja eroja osallisuuden suhteen. Osa kouluista on kehittänyt toimintakulttuuriaan tietoisesti ja systemaattisesti, osa on vasta alussa. Tämä voi olla myös eriarvoistava tekijä, koska kaikki nuoret eivät saa samanlaista tukea kansalaisuuteen kasvussa.

Demokratiakasvatuksen kehittäminen oppilaitoksissa on tärkeää, ja oppilaitosten tulee kannustaa opiskelijoitaan mm. kunnalliseen päätöksentekoon ja paikallisten nuorisovaltuustojen toimintaan. Lisäksi on panostettava uusien osallistumismallien hyödyntämiseen nuoria koskevassa ja heitä osallistavassa päätöksenteossa esimerkiksi verkkovaikuttamista lisäämällä.

Demokratiakasvatus eri kouluasteilla

Yleistä. Nykyisen hallituksen ohjelman mukaan demokratiakasvatusta kehitetään erityisesti oppilaitoksissa. On tärkeää, että positiivisia kokemuksia mahdollisuuksista vaikuttaa arjen yhteisöissä alkaa kertyä mahdollisimman varhain lasten ja nuorten kehitystaso huomioiden ja että demokratiakasvatuksen jatkumo turvataan kaikilla koulutustasoilla.

Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen on demokratian toimivuuden perusedellytys. Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä vastuullista suhtautumista tulevaisuuteen voi oppia vain harjoittelemalla. Koulu yhteisö tarjoaa tähän turvalliset puitteet. Samalla perusopetus luo osaamisperustaa oppilaiden kasvuun demokraattisia oikeuksia ja vapauksia vastuullisesti käyttäviksi, aktiivisiksi kansalaisiksi. Koulun tehtävänä on vahvistaa jokaisen oppilaan osallisuutta. Demokratiakasvatuksessa olisi käsiteltävä kaikkien demokratiaa koskevien aktiivisten asenteiden, taitojen ja tietojen näkökohtia ja tuoda ne käytännössä koulukulttuuriin, koulun arvojen järjestelmään, päivittäisiin käytäntöihin ja järjestelyihin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tutkimusten mukaan ongelma esimerkiksi suo-

malaisessa yhteiskuntaopin opetuksessa on sen tieto- ja järjestelmäkeskeisyys, jolloin pyrkimys vaikuttaa asennetasoon tai tuottaa osallisuuden tunnetta jää helposti toisarvoiseksi.

Opetussuunnitelmauudistus. Valiokunta yhtyy selonteon linjaukseen siitä, että opetussuunnitelmia uudistettaessa kehitetään toimintakulttuuria kouluissa oppilaiden ja opiskelijoiden osallistamista ja osallistumista vahvistavaksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että oppilaiden osallistumista koskevat tavoitteet ovat osa kaikkien oppiaineiden tehtävää. Demokratiakasvatuksen tieto- ja taitopohjaa luodaan erityisesti historiassa ja yhteiskuntaopissa.

Valiokunta korostaa historian opetuksen merkitystä perustana demokratian ja sen kehittymisen ymmärtämiselle.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä demokratian edistämisestä Suomessa (2010) edellytettiin selvitystä demokratiakasvatuksen toteutumisesta esi- ja kouluopetuksessa, koulujen kerhotoiminnassa sekä opettajankoulutuksessa. Valtioneuvosto antoi kesäkuussa 2012 asetuksen perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. Sen mukaisesti opetuksella tuetaan oppilaan kasvua aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi sekä luodaan edellytyksiä toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa. Nykyistä nuoremmat oppilaat saavat uuden tuntijaon tultua voimaan opetusta yhteiskunnallisen vaikuttamisen periaatteista ja osallistumaan ja vaikuttamaan oppimisesta muun muassa draaman keinoin. Uudistuksella vastataan suomalaisten nuorten heikkoon kiinnostukseen yhteiskunnallisista asioista, tarpeeseen vahvistaa yhteiskunnallista ja arvokasvatusta sekä käytännön taloustiedossa ilmenneisiin puutteisiin.

Opetushallitus uudistaa paraikaa esiopetuksen, perusopetuksen ja lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteita sekä ammatillisen koulutuksen tutkintojen perusteita. Perusteet valmistuvat vuoden 2014 loppuun mennessä. Valmistelun lähtökohdaksi on valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta

(422/2012). Esiopetuksen, perusopetuksen ja lisäopetuksen opetussuunnitelman perusteissa demokratiakasvatus ja oppilaiden sekä opiskelijoiden osallistuminen tulee vahvana painotuksena näkyviin opetuksen arvoperustassa, tehtävässä, toimintakulttuurissa ja koulutyön käytännön järjestelyissä sekä opetukselle asetettavissa tavoitteissa ja keskeisissä sisällöissä. Lisäksi demokratiakasvatus sisältyy useiden perusopetuksen oppiaineiden perusteteksteihin. Historian ja yhteiskuntaopin opetusta varhennetaan ja yhteiskuntaopin opetusta lisätään kahdella vuosiviikkotunnilla vuosiluokilla 4–6.

Muun muassa perusopetuksen perusteluonnoksen arvoperustassa todetaan (15.4.2014): "Perusopetus ylläpitää ja vahvistaa elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitusta, oikeudenmukaisuutta, hyvinvointia ja rauhaa. Se edistää demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa."

Opetushallituksen suunnitelmassa hahmotetaan toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet, joista yksi on "Osallisuus ja demokraattinen toiminta". Tarkoitus on korostaa sitä, että osallisuutta edistävä ja demokraattinen toimintakulttuuri luo perustan oppilaiden kasvuksi aktiivisiksi kansalaisiksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että oppilaat osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen ja saavat kokemuksia kuulluiksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisön jäseninä. Yhteisö kannustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen sekä luo niille toimintatapoja ja rakenteita. Parhaimmillaan demokratiakasvatus on myös demokraattista kasvatusta. Tätä voidaan tukea mm. antamalla oikeata päätösvaltaa myös oppilaille. Se voi olla myös budjettivaltaa esim. joissain koulun arkea koskevissa päätöksissä.

Osallistumisen ja demokratiakasvatuksen tavoitteiden katsotaan liittyvän kestävästä kehityksen periaatteisiin ja kestävästä tulevaisuuden rakentamiseen, joka on luonteeltaan viime kädessä globaalia. Valiokunta pitää oikeana, että perusopetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Koulussa kunnioitetaan heidän oikeuttaan osallistua päätöksentekoon ikänsä ja

kehitystasonsa mukaisesti. Oppilaat osallistuvat oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun sekä saavat kokemuksia myös kansalaisyhteiskunnan osallistumiskeinoista ja niiden käyttämisestä. Kokemusten kautta oppilaat oppivat vaikuttamista, päätöksentekoa ja vastuullisuutta. Samalla he oppivat hahmottamaan sääntöjen ja sopimusten sekä luottamuksen merkityksen.

Osallistuessaan sekä koulussa että sen ulkopuolella oppilaat oppivat ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. He oppivat työskentelemään yhdessä ja saavat tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovittelmista ja ristiriitojen ratkaisemista sekä asioiden kriittistä tarkastelua.

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteita esim. demokratiakasvatuksen kannalta tärkeillä vuosiluokilla 4—6 ovat mm., että oppilasta ohjataan hahmottamaan itsensä yksilönä ja erilaisten yhteisöjen jäsenenä ja että oppilasta kannustetaan harjoittelemaan demokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä. Tärkeä osa on myös ohjata oppilasta ymmärtämään sosiaalisen median roolia yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Opettajan rooli korostuu mm. siinä, että oppilaat saataisiin kiinnostumaan yhteiskuntaopista tiedonalana, ja sen edistämiseksi, että oppilaat tottuisivat käyttämään eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin.

Toisen asteen ammatillinen koulutus. Nuorten äänestysaktiivisuus on kauttaaltaan selvästi alhaisempaa kuin vanhempien ikäryhmien. Erityisen selvästi erot näkyvät ammatillisen perusopetuksen opiskelijoiden äänestys- ja osallistumisinnostuksen kohdalla heijastaen yleisesti yhteiskunnan sosioekonomisia eroja kansalaisten äänestysinnostuksessa.

Opetushallituksen vuonna 2011 tekemän selvityksen mukaan nuorten vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä osallistumisen ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitoja pidetään opiskelutaitojen ohella tärkeimpinä kansalaistaitoina. Selvityksen mukaan suurimmat kehittämistarpeet kohdentuvat perusopetuksen vuosiluokille

1—6 ja ammatilliseen peruskoulutukseen. Parhaiten demokratiakasvatus on toteutunut lukio-koulutuksessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ammatillisen koulutuksen osalta ei esitetä yksityiskohtaisia toimenpiteitä vaan selonteko jää näiltä osin yleismainintojen tasolle. Opetushallituksessa valmistellaan parhaillaan myös uusia ammatillisen koulutuksen tutkintojen perusteita, jotka otetaan käyttöön 1.8.2015 alkavassa koulutuksessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että Opetushallitus tässä yhteydessä kehittää ja lisää toimenpiteitä ammatillisen peruskoulutuksen demokratikasvatuksen kehittämiseksi.

Osallistumista koskevat uudet säännökset, oppilaskunta- ja opiskelijakuntatoiminta. Valiokunta yhtyy selonteon linjaukseen siitä, että kehitetään edelleen oppilaskuntien toimintaa ja että vahvistetaan kodin, koulun ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyötä demokratiakasvatuksessa luomalla nykyistä avoimempat ja toimivammat yhteistyöverkostot. Hyvät puitteet tälle antavat kuluvaan vuoden alusta voimaan tulleet koulutusta koskevien lakien muutokset (sääd.kok. 1267—1270/2013), jotka vahvistavat oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta. Perusopetuslakia muutettiin siten, että jokaisessa peruskoulussa tulee olla oppilaskunta. Tämän lisäksi oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta sekä samalla opetuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuutta kehittää osallisuutta tarkennettiin perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Perusopetuslain 47 a §:n 1 mom. mukaan opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun.

Myös oppilaskuntien tehtävistä säädetään nyt entistä täsmällisemmin. Uusi lainsäädäntö velvoittaa myös oppilaiden mielipiteiden selvittämiseen. Lainmuutoksia käsitellessään sivistys-

valiokunta mm. totesi, että oppilaiden osallistumista koulun arjessa koskevat uudistukset ovat erityisen myönteisiä. Niillä pyritään parantamaan lasten ja nuorten oikeutta osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon. On myös hyvä, että osallistumista ei rajata pelkästään oppilaskunnan hallitukseen vaan muutokset korostavat kaikkien oppilaiden osallistumista. Oppilaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia vahvistetaan myös ottamalla vanhemmat ja huoltajat mukaan toimintaan entistä paremmin (SiVM 10/2013 vp — HE 66/2013 vp).

Osallistumisella heitä itseään koskevien asioiden valmisteluun lapset ja nuoret myös paremmin ymmärtävät, miten yhteiskunnallinen päätöksenteko toimii ja miksi esim. kaikkia koskevia sääntöjä ja määräyksiä tarvitaan.

Myös Opetushallitus on ohjeistamassa oppilaiden osallistumisen käytänteitä, kuten oppilaskuntatoimintaa sekä muita käytännön koulutyön osallistumisen muotoja. Koulutyö tulee järjestää siten, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä, osallistumisesta ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässään, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että selonteossa ei esitetä keinoja, miten nuorten osallistumista voisi vahvistaa myös yksilötasolla.

Opettajankoulutus

Valiokunta korostaa, että opettajien ja koulun muun henkilöstön demokratiakäsityksillä on suuri merkitys siihen, millaiseksi muodostuu koulu yhteisön demokratia. Sen vuoksi on välttämätöntä panostaa myös opettajankoulutukseen, niin sisältöihin kuin asennekasvatukseen näkökulmasta. Valiokunta yhtyy selonteon linjaukseen siitä, että kehitetään demokratiakasvatusta ja osallistumismenetelmien sisältöjä opettajankoulutuksessa ja opettajien täydennyskoulutuksessa. Opettajankoulutuksessa tulisi käsitellä mm. yhteiskunnallista päätöksentekoprosessia, järjestötoimintaa ja muuta kansalais- ja vapaaehtoistyötä, jotta opettajat osaisivat omas-

sa ammattiroolissaan toteuttaa koulujen demokratiakasvatusta syvällisellä tavalla ja oppilaita osallistavia menetelmiä käyttäen.

Muu demokratiakasvatus

Nuorisobarometrin mukaan nuorten kokemukset siitä, että heidät otettaisiin kunnallisessa päätöksenteossa vakavasti, ovat varsin heikot. Demokratian vahvistaminen koulutuksessa on keskeistä, mutta valiokunta muistuttaa, että esimerkiksi kirjastot ja muut kulttuuripalvelut, liikuntatoimi, nuorisotyö tai vapaa-aikatoimi osallistuvat kaikki demokratiakasvatukseen. Tärkeä on nuorelle tunne siitä, että hän pystyy vaikuttamaan lähiympäristönsä asioihin ja että hänen mielipiteitään arvostetaan ja hän pystyy osallistumaan yhteiseen prosessiin. Nuorten demokratiatunteen ja todellisten vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseksi tarvitaan kokonaisvaltaista kasvatusnäkökulmaa, jossa sektorirajoja uskaljetaan koetella ja ylittää.

Demokratiakasvatuksen teemoja toteutetaan vahvasti koulujen vapaaehtoistyössä. Tukioppilas- ja sovittelutoiminta, koulukiusaamisen kitkemiseen liittyvä vapaaehtoistoiminta ja vertaistuki, koulujen talkoo- ja siivouspäivät jne. luovat yhteistä itsestä, muista ja ympäristöstä välittämisen kulttuuria kouluissa.

Koulujen ja päättäjien välinen vuorovaikutus. Demokratia voidaan käsitteellisesti jakaa suoraan ja välilliseen demokratiaan. Välillinen demokratia toteutuu vaalien ja edustajien kautta. Suora demokratia ei voi korvata tai syrjäyttää välillistä demokratiaa. Valtakuntaa ei voida johtaa pelkästään suoralla demokratialla, vaan tarvitaan taho, joka ottaa vastuun maan johtamisesta. Sen vuoksi valiokunta pitää välillisen demokratian toimivuutta välttämättömänä demokraattisessa yhteiskunnassa. Koulun demokratiakasvatuksen tulisi antaa valmiuksia aktiiviseen kansalaisuuteen kaikilla demokratian osa-alueilla. Sivistysvaliokunnan mielestä nykyisin on puutteita erityisesti sen tiedon ja kasvatuksen välittämässä, mitä välillinen demokratia tarkoittaa ja miksi sitä tarvitaan ja miksi siten myös järjestötoiminta ja puoluetoiminta ovat tärkeitä.

Valiokunta yhtyy selonteon linjaukseen siitä, että koulujen ja päättäjien välistä vuorovaikutusta tulee lisätä osana demokratiakasvatusta. Valiokunnan mielestä olisi tärkeää, että poliittiset päättäjät ja virkamiehet niin kunnallisella kuin valtiollisella tasolla voisivat käydä yhä aktiivisemmin kouluissa kertomassa yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ja osallistumisesta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kouluilla ja myös korkeakouluilla on erilaisia käytäntöjä siinä, miten puolueet voivat päästä esittelemään toimintaansa tai käymään keskusteluja oppilaitoksissa. Valiokunta pitää ymmärrettävänä, että oppilaitokset eivät halua profiloitua yksittäisen ehdokkaan, puolueen tai esim. uskonnollisen ryhmän edustajaksi. Osaltaan tämä kuitenkin estää avoimen keskusteluyhteyden ja tiedottamisen ja vapaaehtoisen demokratiakasvatuksen muodon. Keskustella tulisikin siitä, miten voitaisiin tasapuolisuus turvaten avata oppilaitoksia ja esim. kirjastoja tämäntyyppiselle toiminnalle. Oppilaitoksissa voidaan turvata tasapuolisuus kutsumalla kouluun esim. useampien puolueiden tai järjestöjen edustajia. Valiokunta muistuttaa, että puolueet ovat alun perin kansanliikkeitä ja puolue toiminta perustuu valtaosin vapaaehtoisuudelle yhteiseltä arvopohjalta lähtien. Tämän ymmärtäminen on nuorison demokratiakasvatuksessa tärkeä osa-alue.

Vapaa sivistystyö. Valiokunta painottaa, että vapaa sivistystyö on ollut pitkään tärkeä osa ihmisten omaehtoista opiskelua ja siten se on täydentänyt ansiokkaasti muuta koulutusjärjestelmäämme. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat myös ns. matalan kynnyksen opiskelupaikkoja, joiden avulla voidaan ehkäistä myös yhteiskunnallista syrjäytymistä ja joissa voidaan opettaa suomalaisen yhteiskunnan toimimista ja vaikuttamismahdollisuuksia mm. maahanmuuttajille.

Valiokunta pitää tärkeänä, että vapaan sivistystyön oppilaitosten osuutta demokratiakasva-

tuksessa vahvistetaan luomalla nykyistä avoimempia ja toimivampia yhteistyöverkostoja.

Vapaaehtoistoiminta. Valiokunnan asiantuntija-kuulemisessa esitetyn mukaan vapaaehtoistoimintaan osallistumisen osana koulua tai opiskelua on tutkimuksissa todettu lisäävän nuorten kansalaisvastuun tunnetta sekä kehittävän monenlaisia taitoja ja myös oppimista. Valiokunta korostaa, että vapaaehtoistoiminnan myötä nuoret voivat oppia kansalaistoimintaan liittyviä arvoja sekä rohkaistua poliittiseen ja muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan. Nykynuorten kasvuympäristöt ovat laventuneet globaalistumisen, teknologisoitumisen ja monikulttuuristumisen myötä. Tämän seurauksena erilaiset koulun ulkopuoliset oppimisympäristöt ovat lisänneet merkitystään. Kyse on mm. nuorten omaehtoisista ryhmistä ja toimintakulttuureista. Mielekkään vapaa-ajan toiminnan ensiarvoinen merkitys nuorten yhteiskunnallisen jäsenyyden vahvistajana on todettu monissa nuorisotutkimuksissa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että formaalissa koulujärjestelmässä voitaisiin hyödyntää huomattavasti nykyistä enemmän mahdollisuutta osallistua kansalaisjärjestöjen toteuttamaan vapaaehtoistoimintaan ja toteuttaa siten nuorten omaa aktiivista kansalaisuutta.

Nuorisolain uudistaminen. Tarkoituksena on, että nuorisolain uudistaminen toteutetaan kahden hallituksen toimikauden aikana niin, että uusi nuorisolaki tulisi voimaan vuoden 2016 alusta. Valiokunta pitää tärkeänä uudistaa nuorisolakia ja selvittää/arvioida siinä yhteydessä myös nuorten osallisuutta koskevien säännösten toimivuus.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta esittää,

että perustuslakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22 päivänä toukokuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Raija Vahasalo /kok	Sanna Lauslahti /kok
vpj.	Inkeri Kerola /kesk	Mika Niikko /ps (osittain)
	Ritva Elomaa /ps	Mikaela Nylander /r
	Eeva-Johanna Eloranta /sd	Tuula Peltonen /sd
	Jukka Gustafsson /sd	Tuomo Puumala /kesk (osittain)
	Leena Harkimo /kok	Simo Rundgren /kesk
	Pauli Kiuru /kok (osittain)	Pauliina Viitamies /sd.
	Kimmo Kivelä /ps	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.